

bosch slabbers

CULTUURHISTORISCH EN LANDSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Heidepark, Boschrand en Monnikenberg

COLOFON

OPGESTELD DOOR

Bosch Slabbers Landschapsarchitecten;

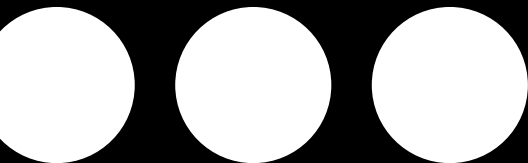
OPDRACHTGEVER

Tergooiziekenhuizen;

Dhr. ir. B.J. Grevink

DATUM

september 2011

CULTUURHISTORISCH EN LANDSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Heidepark, Boschrand en Monnikenberg

bosch slabbers

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	07	4	AANBEVELINGEN OP HET MASTERPLAN	43
2	GESCHIEDENIS	09		4.1 Opstallen	43
	2.1 Ontginning	09		4.2 Lanen en verbindingen	43
	2.2 Heideveilingen	11		4.3 Bospartijen	45
	2.3 Hoeve ter Heide	13		4.4 Ruimtes	45
	2.4 Heidepark	15		4.5 Reliëf	45
	2.5 Monnikenberg	19		BIJLAGE	47
	2.6 De laatste 50 jaar zorg & welzijn	21	I	Literatuurlijst en bronnen	47
	2.7 Tijdslijn Monnikenberg	24	II	Situatie Heidepark 1920-1940	51
3	BESCHRIJVING EN WAARDERING	29	III	Recente grondoverdracht	55
	3.1 Opstallen	29			
	3.1.1 Heidepark	29			
	3.1.2 Monnikenberg	31			
	3.1.3 Overig	35			
	3.2 Landschappelijke elementen	37			
	3.2.1 Lanen en verbindingen	37			
	3.2.2 Bospartijen	39			
	3.2.3 Ruimtes	41			
	3.2.4 Reliëf	41			

Aan de rand van Hilversum ligt het landgoed Monnikenberg. Een landgoed met een rijk en complex verleden. Het landgoed is in de loop der geschiedenis continu onderhevig aan verandering geweest. Nu staat het landgoed Monnikenberg wederom aan de vooravond van ingrijpende veranderingen. Het landhuis is thans nog in gebruik als klooster, maar de zusters verhuizen binnenkort naar hun nieuwe onderkomen rond de boerderij Casella. Daarmee zal voor het landhuis een nieuwe bestemming moeten worden gevonden. Het ziekenhuis (Tergooi) en het Astmacentrum (Merem) aan de rand van de Monnikenberg gaan nieuw bouwen en voor het astmacentrum geldt dat zij functies van elders hier naar toe halen. Tot slot zijn in het verleden ontwikkelrechten op een smalle kavel tussen Ziekenhuis en landgoed gevestigd. Deze ontwikkelingen hebben gestalte gekregen in het masterplan Monnikenberg. Dit masterplan is positief ontvangen door B&W van Hilversum en wordt thans op verschillende facetten verder uitgediept. De grootte van het

terrein en de impact van het bouwvolume maakt dat een MER studie gewenst is. In het kader van deze studie worden verschillende facetten onderzocht, waar cultuurhistorie en landschappelijk onderzoek er één van is.

Elk plan start vanuit een interpretatie van het heden. Interpretatie van het heden kan niet zonder kennis van het verleden. Door je in het verleden te verdiepen verandert niet zelden de kijk op het heden, waardoor men tot een beter afgewogen visie komt. Het landgoed Monnikenberg is het resultaat van een lange ontwikkeling, waarbij vrijwel in iedere episode zijn eigen aardigheden bewaard zijn gebleven, zonder het voorgaande geheel uit te wissen. Het resultaat is een uitzonderlijk gelaagd landgoed, samengesteld uit een intrigerend en complex samenspel van elementen en structuren uit verschillende tijdlagen.

Deze cultuurhistorische verkenning wil waardevrij inzicht geven in de ontwikkelingsgeschiedenis van het landgoed, hoe is het landgoed geworden tot wat het thans is.

Deze kennis wordt gebruikt bij het opstellen van de MER. Vervolgens kan worden afgewogen of elementen van deze studie verder verwerkt moeten worden in het masterplan.

2.1 ONTGINNING

Het gebied waar nu het landgoed Monnikenberg ligt is gevormd tijdens het pleistoceen en het holoceen.

Gedurende de voorlaatste ijstijd heeft het landijs de heuvelrug opgestuwd. Tijdens de laatste ijstijd is op deze rug een in dikte wisselend pakket dekzand afgezet. Door zandverstuivingen zijn landduinen gevormd waardoor in het gebied lokale hoogteverschillen zijn ontstaan. Op deze heuveltoppen en op de stuwwal zijn landgoederen en villaparken ontstaan. Vermoedelijk refereert de aanduiding “berg” in Monnikenberg aan één van deze heuveltoppen.

Op deze zwak golvende ondergrond is in het holoceen veen tot ontwikkeling gekomen. Dit veen ontstond in de afgesloten, slecht ontwaterde depressies. Van daaruit groeiden de veenkussens uit totdat het veen vrijwel het gehele Gooi overdekte.

In de middeleeuwen wordt een begin gemaakt met de ontginning van het Gooi.

Op de heuvelrug ontstaan brinkdorpen als Laren, Blaricum en Hilversum. In die tijd zakt ook het grondwaterpeil waardoor het veen inklinkt. Het veen wordt hiermee beter begaanbaar en kan dan worden ontgonnen. Bij de ontginning van het veen speelden de monniken een centrale rol. De landerijen kwamen in 1085 door ruiling in het bezit van het Kapittel van Sint Jan. Vermoedelijk refereert de naamgeving Monnikenwater (laagte) en – berg (hoogte) aan de rol van de monniken. Bij de ontginning komt de oorspronkelijke zandige ondergrond weer aan de oppervlakte. Op deze schrale zandgronden ontwikkelt zich heide. Op de natste plekken, in de diepste depressies, heeft men (een deel van) het veen laten zitten. Aangenomen wordt dat ook het Monnikenwater of Monnikenplas van oorsprong een dergelijke veenplas is.

Bij de dorpen ontwikkelen zich gemeenschappelijke akkers, zoals de Ooster Engh bij Hilversum. De

bodemvruchtbaarheid van deze akkers wordt op peil gehouden met het mest van de schaapskudden, die op de eveneens gemeenschappelijke heiden worden geweid en ‘s nachts op stal worden gezet. De mest, gemengd met heideplaggen, vormt een vruchtbare voedingsbodem. Met het steken van de plaggen blijven de heiden voedselarm waardoor deze in stand wordt gehouden. De natuurlijke meertjes op de heiden worden gebruikt om de schapen in te wassen, zoals het Laarder Wasmeer.

De heidegronden vormden een essentiële schakel in het landbouwkundig systeem. Dit systeem houdt stand tot aan de introductie van de kunstmest omstreeks 1870. Dan verliezen de schaapskudden en bijbehorende heidegronden hun functie als leverancier van meststoffen. Daarmee vervalt ook het collectief belang van de heiden. Maar voordat dit kon gebeuren kwam er een heel andere ontwikkeling opgang.

2.2 HEIDEVEILINGEN

Rond 1840 start de transformatie van de uitgestrekte heidevelden. Hiervoor zijn twee oorzaken van belang. De eerste oorzaak is de aanleg van enkele verharde wegen. De voornaamste reden zijn echter de heideveilingen.

In 1826 wordt op initiatief van de eigenaren van enkele buitenplaatsen in 's-Graveland de weg van 's-Graveland naar Soestdijk (deze bestond o.a. uit de huidige Soestdijkerstraatweg) bestraat om zo tot een betere verbinding te komen.

Daarnaast komen de aanliggende gronden vrij door veilingen. Deze maken in 1837 en 1843 een eind aan het gemeenschappelijk eigendom van de heidegronden. De heidegronden worden in twee fases verdeeld en geveild. Dit ging niet zonder slag of stoot aangezien de heidegronden toen nog voor de boeren van essentieel belang waren in hun landbouwkundige systeem. Het probleem was dat de Erfgooiers wel

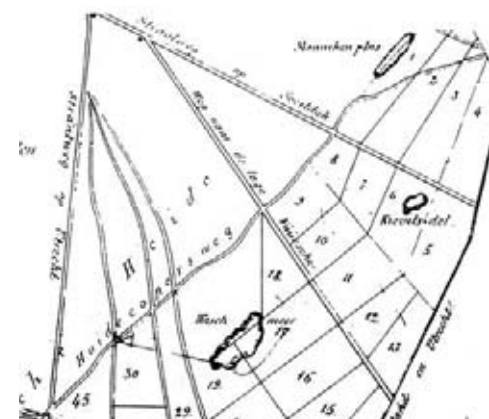
het gebruiksrecht genoten maar dat de grond in eigendom van de staat was. En de staat had geld nodig. Na langdurig onderhandelen onder leiding van Albertus Perk werden de gronden verdeeld en geveild.

De verkoop van gronden bracht een totale cultuuromslag te weeg. De gronden kwamen veelal in handen van welgestelden die er buitens en landgoederen op stichten, de heidegronden veranderden in bospartijen. De landgoederen waren door de arme gronden namelijk vooral gericht op houtproductie (zie kaart 1850, begin van ontwikkeling t.o.v. 1900).

Een voor de ontwikkeling van het landgoed Monnikenberg belangrijke familie is Van den Wall Bake. Deze familie is vanaf 1840 zeer actief in aankopen van gronden aan de oostzijde van Hilversum. Daarnaast komt de naam van de familie Vrolijk rondom het landgoed een aantal keer terug. Veel van de eigenaren hadden niet alleen familiebanden maar waren

ook werkzaam in het muntwezen of spoorwegzaken.

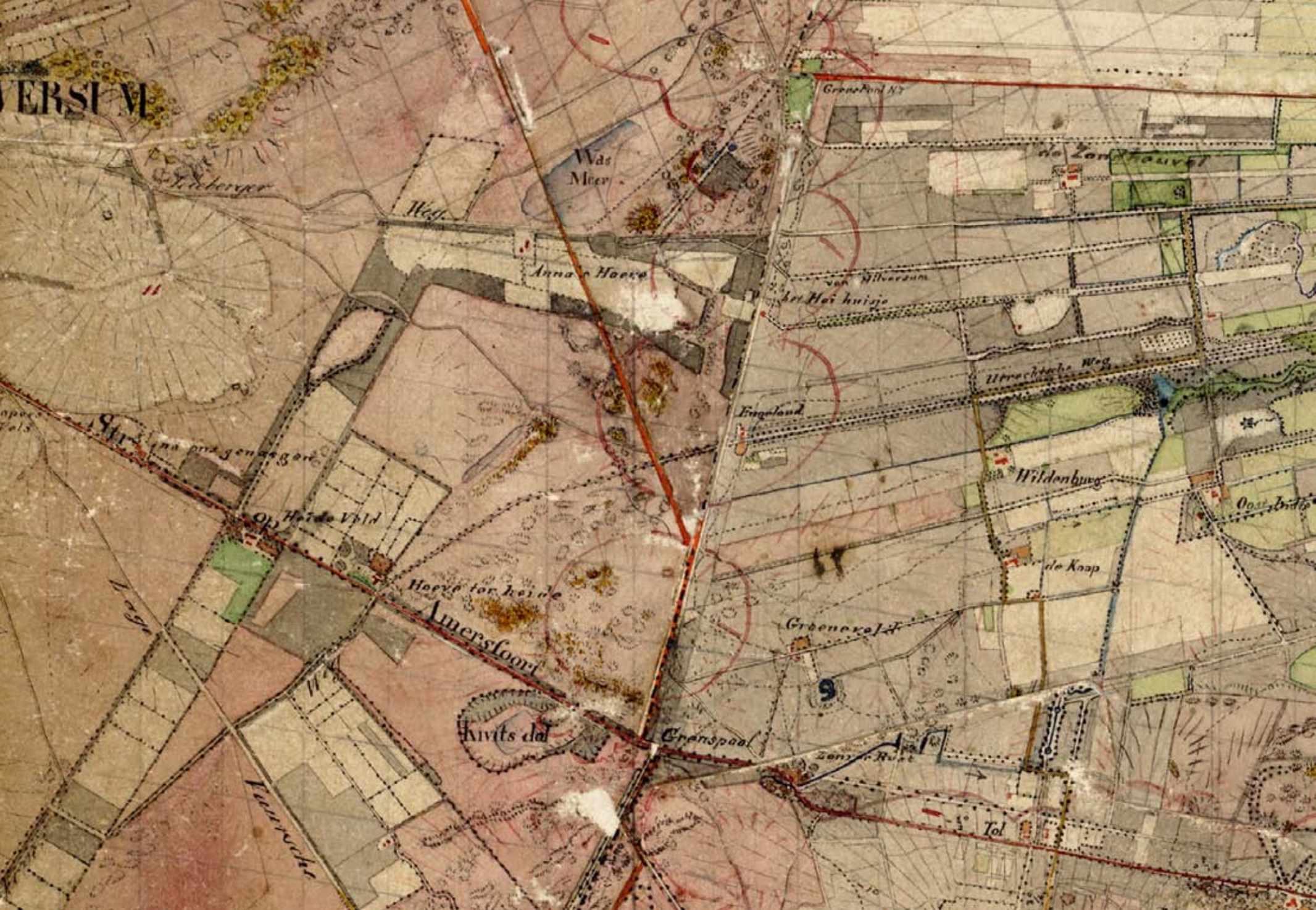
Bij de eerste heideveiling in 1837 worden voornamelijk de gronden ten zuiden van de Soestdijkerstraatweg verkocht, maar ook enkele gronden ten noorden van deze weg. De bewoner van het voorname kasteel Groeneveld te Baarn, douairière J.L. Huydecoper van Maarseveen koopt de gronden waar nu het klooster Monnikenberg op staat (zie kaart 1ste heideverdeling 1837 kavel nr. 1 t/m 4).

Kaart 1ste heideveiling, 1837

(bron: Oorde van Schoonheid)

VERSUM

2.3 HOEVE TER HEIDE

Bij de tweede veiling koopt Van der Velde de kavel naast mevrouw Huydecoper (zie overzichtskaart heideverdeling van 1843 kavel nr. 14). Deze laat daar een herenhuis bouwen met haaks daaraan vast gebouwd een boerderij met stalling. Dit gebouw krijgt de naam Hoeve ter Heide (zie kaart 1850). Van der Velde laat op de heidegronden bouwlanden, houtwallen en bos aanleggen.

Het aandeel bouwland was aanzienlijk, met daar tussen houtsingels om beschutting te bieden in de open heidevelden. De gronden waren rationeel en functioneel opgezet hetgeen paste bij de functie van de gronden (zie kaart indeling perceel Hoeve ter Heide).

Gerard Vrolik laat in 1844 het huis Anna's Hoeve bouwen, vernoemd naar zijn vrouw (zie overzichtskaart heideverdeling van 1843 kavel nr. 12). De Hoeve was oorspronkelijk een rustplaats waar de familie tijdens tochtjes te paard over de heide kon pauzeren. Later werd deze als

boerderij, woning voor de boswachter en als theehuis gebruikt. Daarnaast pachtte hij de gronden waar later villa Boschrand op gebouwd zal worden (ook kavel nr. 12). De gronden grensden aan elkaar en waren verbonden met een weg die naar de Soestdijkerstraatweg leidde.

Na de heideverdelingen wordt er een overzichtskaart gemaakt om inzicht te hebben in wie welke gronden heeft aangekocht. Opvallend hieraan is dat de grenzen en lijnen in en van het gebied recht zijn. De westgrens wordt gevormd door een reservering voor het tracé van het Tiendhovens Kanaal, een kanaal dat nooit geheel is gerealiseerd. De oostgrens wordt gevormd door de gemeentegrens. Daarnaast voert de Straatweg op Soestdijk als één van de rechte radiale lijnen dwars door het gebied. Al deze rechte lijnen zijn tot op de dag van vandaag nog in het landschap te herkennen.

Soestdijkerstraatweg, ca. 1930
(van provinciaal archief Noord-Holland)

2.4 HEIDEPARK

Vijf jaar na de veiling wordt Herman Adriaan van den Wall Bake eigenaar van Hoeve ter Heide. Van den Wall Bake was muntmeester in Utrecht en bevriend met de fam. Vrolik, die verschillende gronden in de omgeving in bezit had. Vermoedelijk had deze Van den Wall Bake getipt over de verkoop van de gronden. Van den Wall Bake doopt Hoeve ter Heide om tot Heidepark. Na de aankoop van Heidepark wordt het bosareaal flink uitgebreid. In het begin worden vooral beukenlanen aangeplant richting Anna's Hoeve en Engeland. In 1857 wordt voor het huis een grote vijver aangelegd. Deze is nog steeds aanwezig en goed op te merken aan de slinger in de Soestdijkerstraatweg, de weg is hiervoor omgelegd!

In de periode 1848-1872 worden ook aanliggende gronden opgekocht richting Anna's Hoeve en Wildenburg. In 1864 worden de heidegronden van het gebied Monnikenberg aangekocht. Op Monnikenberg is dan één laan aanwezig: de huidige Huydecopersweg (de naam van

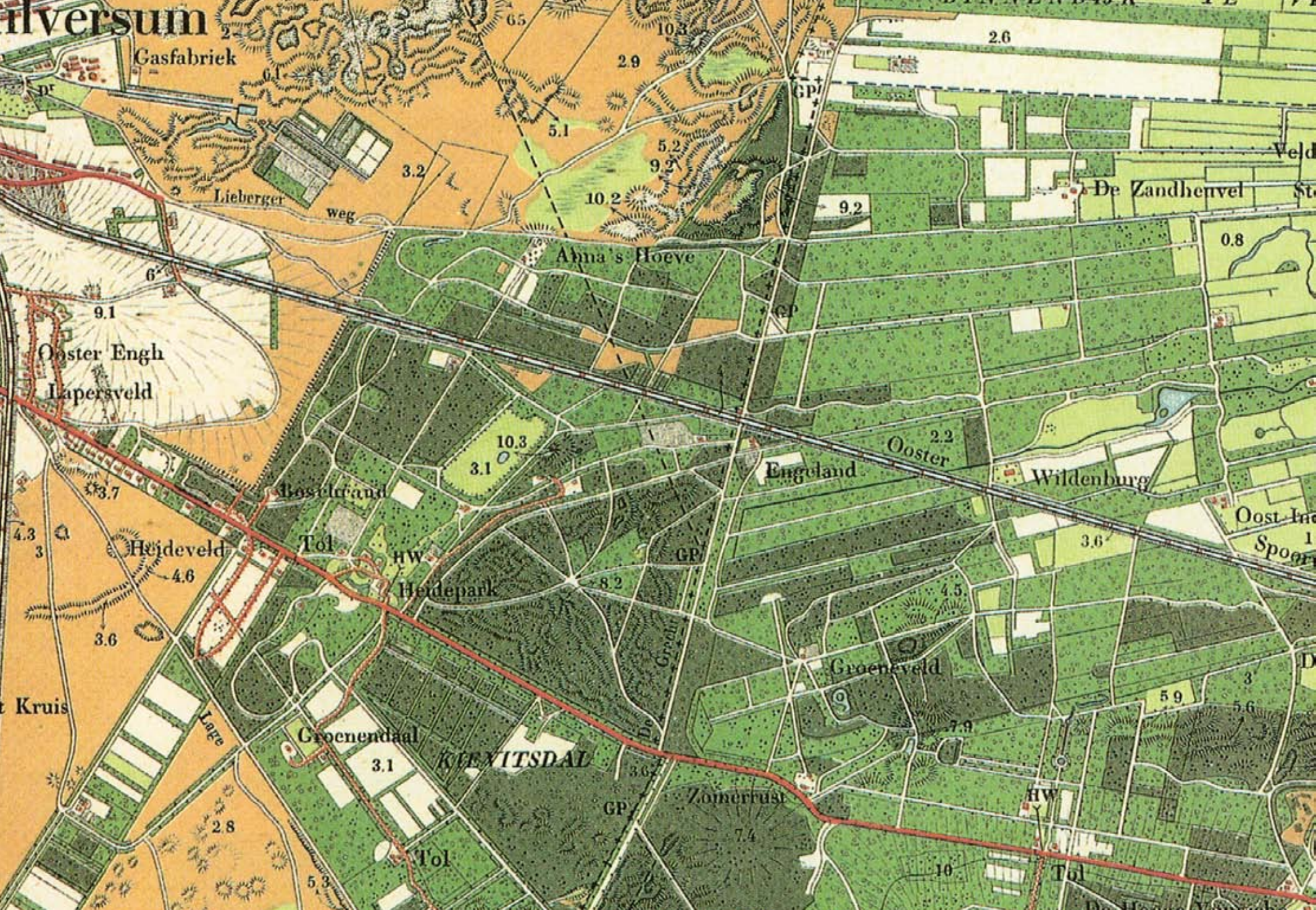
de vorige eigenaresse), een belangrijke verbindingsweg vanuit Groeneveld. De weg is beplant met bomen, niet alleen ter versiering maar ook ter beschutting tegen weer en wind (zie kaart omstreeks 1850). Daarnaast waren vermoedelijk de beboste gronden van het toekomstige Boschrand na het overlijden (in 1859) van de heer Vrolijk ook in eigendom van

de familie. Aangezien hier een eigen verbindingsweg naar Hilversum liep en de paden met Heidepark verbonden zijn en niet meer met Anna's Hoeve.

Anna's Hoeve, toentertijd een eenvoudige boerderij wordt in 1877 geheel overgenomen door weduwe Peggy van den Wall Bake, die dan op Heidepark woont.

Villa Heidepark, 1949
(van provinciaal archief Noord-Holland)

De verschillende gronden werden onderling met elkaar verbonden met paden, wegen en lanen. Hierbij werden niet alleen de eigen gronden verbonden maar ook van verschillende eigenaren. Er ontstond een netwerk van verbindingen. Belangrijk want de familie had een hekel aan om tol te betalen!

Net ten noorden van de huidige villa Monnikenberg wordt een uitzichtpunt met de koepel van Bake gerealiseerd. Meer zuidelijk wordt op Monnikenberg een sterrenbos aangelegd. Op het landgoed waren ook landbouwgronden aanwezig. Rond het Monnikenwater, op door afgraving lager gelegen gronden, liep vee. Bij de arbeiderswoningen (afgebroken in 1972) op Heidepark stonden varkenshokken. Verder naar het noorden lagen schrale akkers waar onder andere rogge werd verbouwd.

In 1873 / 74 wordt de Oosterspoorlijn van Hilversum naar Amersfoort en Utrecht aangelegd. Deze spoorlijn is gepland door de zoon van Herman Adriaan, Rudolf

van den Wall Bake. Zijn vader krijgt een goede vergoeding voor het afstaan van de gronden én een eigen opstaphalte aan de Zwarteweg aan de rand van zijn landgoed. De aanleg van het spoor heeft ook functionele consequenties voor de landgoederen; tal van lanen en andere verbindingen worden hierdoor doorsneden.

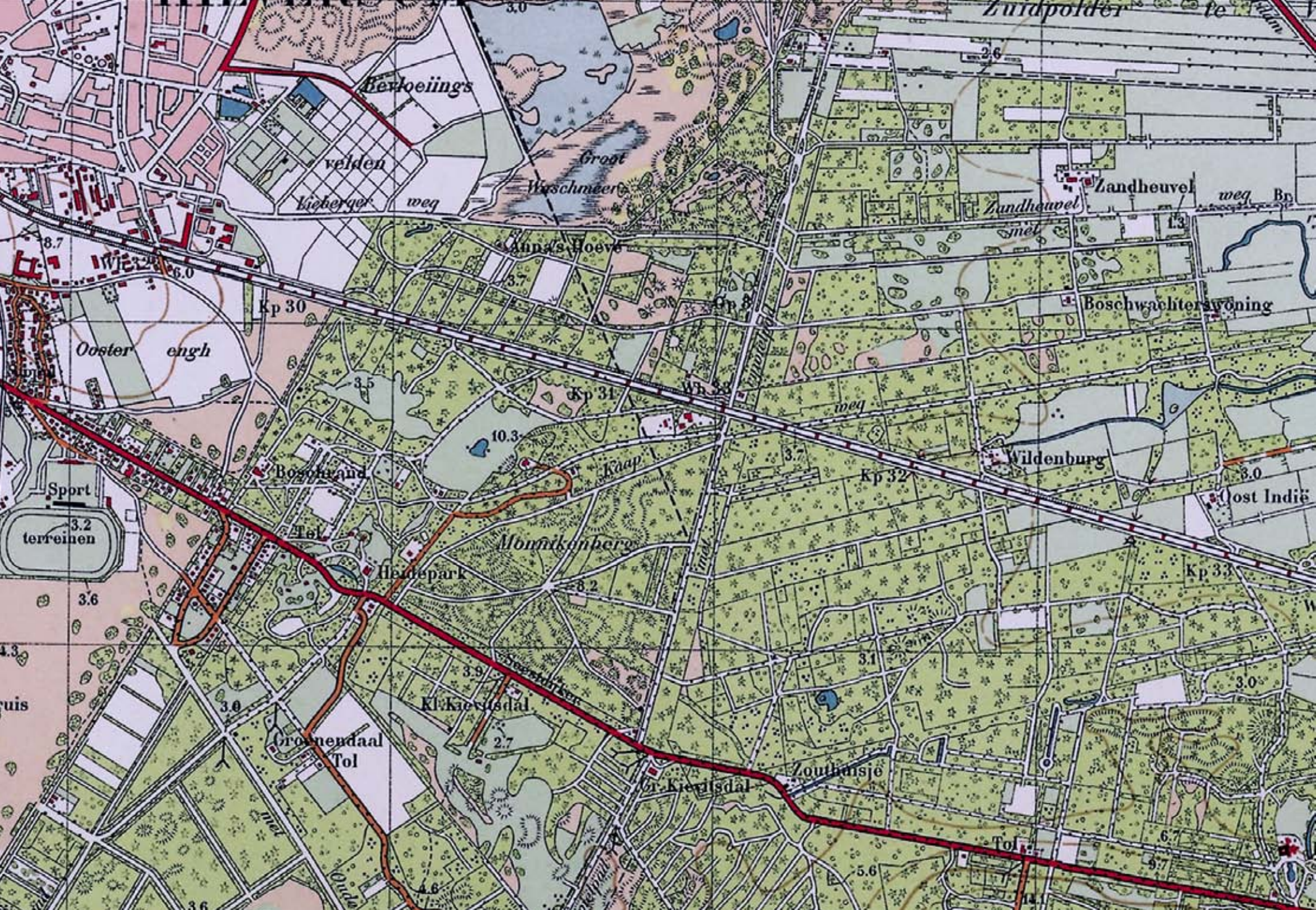
De aanleg van de Oosterspoorweg brengt ook veel recreanten, toeristen en natuurliefhebbers naar het gebied. In de omgeving komen hotels tot ontwikkeling.

Eind 19e eeuw wordt het landgoed Heidepark grondig verbouwd en veranderd. Het landgoed beleeft dan zijn hoogtepunt in zijn ontwikkeling. Met de aanbouw van twee vleugels en de sloop van de boerderij verkrijgt het landhuis een U-vorm. Er worden een nieuwe boerderij en een tuinmanswoning gebouwd aan de rand van het grasland van de huidige Monnikenberg. Op de plaats van de stal wordt een orangerie gebouwd. De arbeiderswoningen blijven staan.

Rondom de villa wordt de landschappelijke opzet danig gewijzigd. De voormalige rationele en functionele opzet verandert in een landschapsstijl met open weides en zichtrelaties tussen villa en boerderij. Ook zijn er meerdere bijgebouwen rondom de vijver en landhuis aanwezig zoals de orangerie, koetshuis en dienstwoningen, deze opzet is goed te zien op de kaart van 1890.

Villa Monnikenberg

2.5 MONNIKENBERG

In 1898 en 1900 worden respectievelijk villa Boschrand en Monnikenberg gebouwd. Op grondgebied van de familie Van den Wall Bake wordt de villa Monnikenberg gebouwd voor Hugo Laurens Adriaan. In 1901 wordt er een stalgebouw met koetsierswoning en in 1906 nog een koetshuis bijgebouwd. Hugo woonde hiervoor, voor een korte periode op Heideveld aan de zuidzijde van de Soetsdijkerstraatweg. Op het achterliggende terrein, Heideparkveld, wordt langzaam een villawijkje ontwikkeld (de huidige West-Indië wijk).

Hiertegenover wordt Boschrand gebouwd door Jacob Adriaan van Kretschmar. Kretschmar was directeur van de Nederlandsche Zuid-Afrikaansche Spoorweg Maatschappij en liet na zijn terugkomst dit houten “Zuid- Afrikaans” landhuis bouwen. Het terrein is eenvoudig opgezet. Er liep een laan vanaf de Soetsdijkerstraatweg aan op het landhuis daarachter bevonden zich bossen met wandelpaden (zie kaart 1910). Al snel

volgde er in 1903 verbouwingen en in 1904 werd er een schildersatelier bijgebouwd. In 1920 werd het landhuis verlaten.

Zijn dochter, Elisabeth en haar man Henri Feith kopen in 1918 villa Monnikenberg en laten veel verbouwen. De volgende eigenaar, J.H. Feith, laat op zijn beurt ook veel verbouwen. Het kaartbeeld laat zien dat het landgoed Monnikenberg zich omstreeks deze periode van wisseling van eigenaren “verzelfstandigt” (zie kaartbeeld 1933).

De grootste veranderingen zijn de oriëntatie van de boerderij aan het veld voor de villa en de ontwikkeling van de centrale open ruimte richting de Sint Vituskerk in Hilversum met de zichtas op de toren.

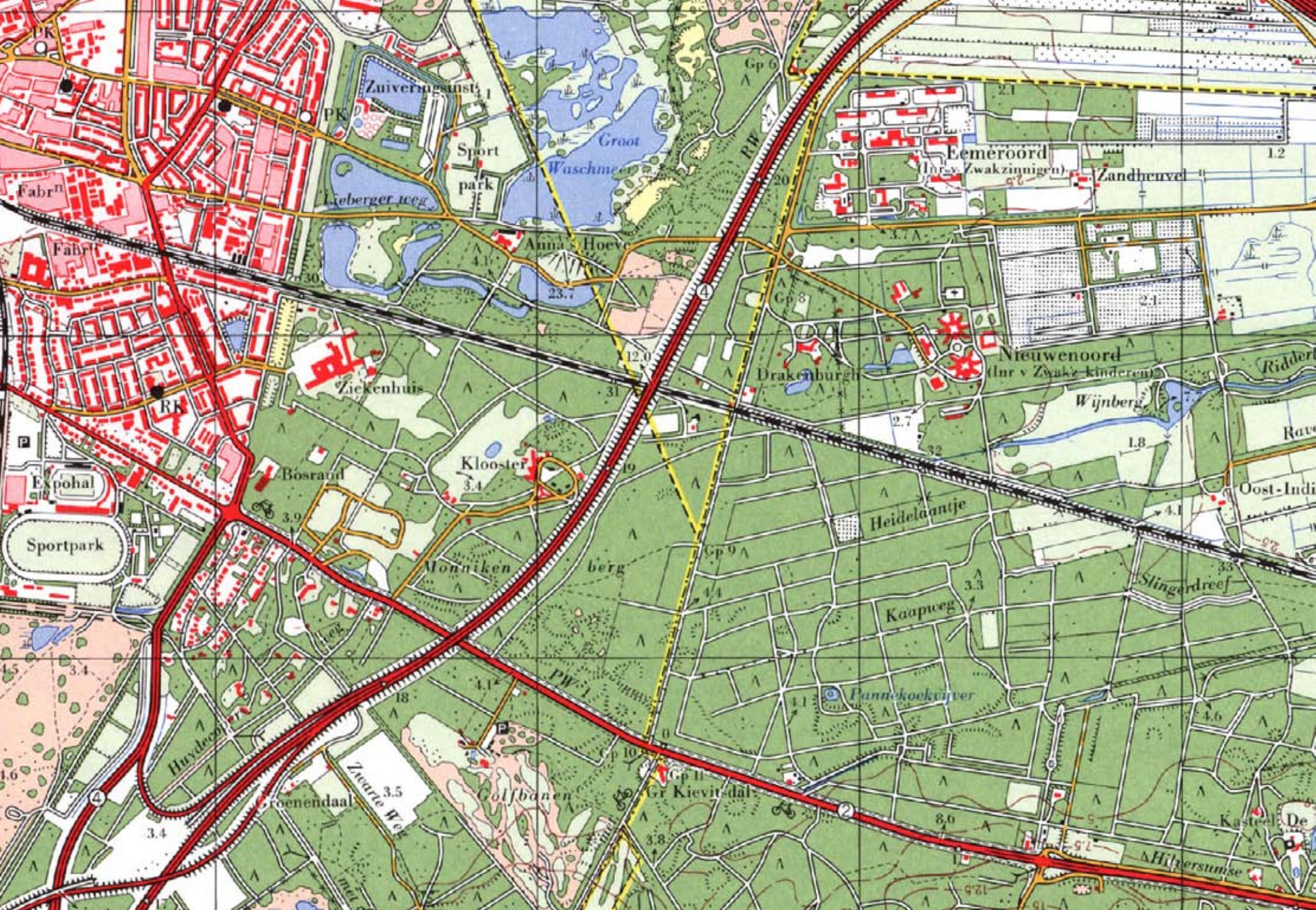
De boerderij hoorde oorspronkelijk bij Heidepark en was met een open ruimte en zichtrelatie daar ook volledig op gericht. De boerderij stond (en staat nog steeds)

met zijn voorzijde naar de vroegere villa Heidepark.

Rond deze periode is aan de achterzijde van de boerderij de bosrand verwijderd waardoor de boerderij dan aan de centrale weide voor villa Monnikenberg is komen te liggen. De weide richting Heidepark is dicht gegroeid. Daarnaast heeft de villa Monnikenberg een eigen oriëntatie met zichtas gekregen richting de Sint Vituskerk. De ruimte voor de villa is doorgetrokken tot over het voormalige grondgebied van het landhuis Boschrand, toen sanatorium.

Omstreeks 1920-1930 worden er villa's langs de Soetsdijkerstraatweg gebouwd.

2.6 DE LAATSTE 50 JAAR ZORG & WELZIJN

In 1946 vestigen de zusters Augustinessen zich in de villa Monnikenberg. Deze wordt grondig verbouwd en vergroot. Architect Heymerink ontwerpt een nieuwe vleugel. Daarnaast wordt er een kapel met toren gebouwd.

Heidepark krijgt met de afsplitsing van Monnikenberg een heel eigen ontwikkeling. Vanaf 1922 is Heidepark niet meer in handen van de familie Van den Wall Bake. Heidepark kreeg een opeenvolging aan eigenaren. In 1937 wordt de villa omgebouwd tot hotel. Hierna verandert de villa nog enkele keren van eigenaar. In 1966 krijgt de villa een nieuwe opbloei en wordt verbouwd tot een luxe hotel. Desalniettemin wordt villa Heidepark in 1971 gesloopt. Op het westelijke deel wordt het Astmacentrum 'Heideheuvel' gebouwd. De tuinmanswoning blijft bestaan als dienstwoning voor één van de artsen van Heideheuvel. Op het oostelijke deel,

aan de vijver, worden in 1979 twee villa's gebouwd. Eén van deze villa's, nummer 141, maakt nog steeds gebruik van de originele poortpalen van Heidepark.

De ontwikkeling van Astmacentrum 'Heideheuvel' staat niet op zichzelf. In de laatste 50 jaar zijn er veel zorginstellingen grootschalig op het landgoed gerealiseerd. Deze profiteren van de schone lucht, welzijn en schoonheid van de streek. De

ontwikkelingen van herstellingsoorden begon al omstreeks 1875. In ons gebied begon dit later in 1922 wordt landhuis Boschrand in gebruik genomen als sanatorium. Het landhuis wordt in 1932, 1952 en 1961 verbouwd en uitgebreid. In 1969 kwam er "paviljoen Bosrand". Door deze verbouwing zijn de laatste resten van het huis verdwenen.

Boschrand, 1959
(van provinciaal archief Noord-Holland)

Aan de westzijde van Boschrand wordt het beëindigingsplan van Dudok gepland. Dit plan zou voor een afronding van het stedelijke weefsel van Hilversum zorgen in vorm van een rondweg, maar is nooit in zijn geheel uitgevoerd. Op de kaart van 1974 is de aanzet goed te zien in vorm van grondlichamen. Op de zuidzijde zijn later flats gebouwd en aan de noordzijde van het spoor is het grondlichaam begroeid.

De grootste verandering van het terrein komt later, rond 1971. Dan wordt villa Heidepark gesloopt en verhuist het instituut Heideheuvel van de Witte Kruislaan naar de Soestdijkerstraat. De impact van deze verhuizing is groot. Er wordt een totaal andere structuur en architectuur bedacht gericht op zorg en niet op het voormalige landgoed. Daarnaast verrijst er in 1965 aan de noordwestzijde het Diaconessenziekenhuis.

Naast deze grootschalige ontwikkelingen van zorginstellingen wordt in 1973 de snelweg aangelegd. Deze ontwikkeling heeft een meer geïsoleerde ligging van het landgoed Monnikenberg tot gevolg.

Dit komt de natuurwaarden van het gebied ten goede. In 1991 koopt Van den Bruele & Hugenholtz van de zusters Augustinessen van Sint-Monica een stuk grond van 6,25 ha met aansluiting op de Soestdijkerstraatweg aan de westzijde van het landgoed. In 1998 wordt overeengekomen dat het Goois Natuur Reservaat het landgoed Monnikenberg gaat kopen en dit wordt in 1999 geëffectueerd (voor een uitgebreide beschrijving, zie bijlage III).

*Diaconessenziekenhuis, 1955
(bron: Streekarchief Gooi en Vechtstreek)*

2.7 TIJDSLIJN MONNIKENBERG

1800-1850

1836 en 1837 Heideveilingen hierdoor ontstaan veel landgoederen aan de oostzijde van Hilversum

1843 Bouw Hoeve ter Heide door Van der Velde

1844 Bouw huis Anna's Hoeve door Gerard Vrolik, vernoemd naar zijn vrouw

1848 H.A. Bake koopt Hoeve ter Heide (later Heidepark)

1850-1900

1857 Aanleg vijver Heidepark

1864 Fam. Van den Wall Bake breidt Heidepark uit met het grond-/heidegebied van Monnikenberg

1873-1874 Aanleg Oosterspoorlijn, doorsnijding van laan en landgoed

1877 Overname Anna's Hoeve door weduwe Peggy van den Wall Bake, die op Heidepark woonde

1898 Toewijzing Anna's Hoeve naar Hugo van den Wall Bake

1898 Bouw villa Boschrand door Jacob Adriaan van Kretschmar van Veen naar ontwerp van A. van Mourik

Einde 19e eeuw verbouwing Heidepark, gebouw kreeg een U-vorm en op plaats van de stal kwam een orangerie. De boerderij werd afgebroken en er kwam een nieuwe boerderij aan het grasland van de huidige Monnikenberg en een tuinmanswoning. De arbeiderswoningen bleven staan (in 1971 gesloopt).

1900-1950

1900 Bouw villa Monnikenberg

1901 Bouw stal met koetshuis ten oosten van villa Monnikenberg

1906 Bouw 2de koetshuis aan westelijke zijde van veld gebouwd op landgoed Monnikenberg

1918 Nieuwe eigenaar (Henri Feith en Elisabeth van Kretschmar van Veen) en verbouwing van Monnikenberg

1920 en 1922 Villa Boschrand wordt in 1920 verlaten en in 1922 in gebruik genomen als sanatorium

Ca. 1929 nieuwe eigenaar (J.H. Telders) en verbouwingen Monnikenberg (garage, stal, chauffeurswoning, spoelruimte en fietsenberging)
1932 Overdracht Anna's Hoeve naar gemeente
1937 Villa Heidepark wordt hotel tot de 2de wereldoorlog
1946 Zusters Augustinessen van St. Monica betrekken villa Monnikenberg, de villa wordt verder verbouwd en vergroot (nieuwe vleugel, kapel met toren)

1950-HEDEN

Vanaf 1937 werd er op Heidepark een hotel gerund (door L.G. Handelaar)
1961 Verbouwing Boschrand tot revalidatiecentrum 'Paviljoen Bosrand'
1971 Sloop villa Heidepark
Ca. 1973 Aanleg snelweg A27
1974 Astmacentrum Heideheuvel op westzijde van Heidepark
1979 Bouw tweetal villa's op locatie Villa Heidepark
1991 Verkoop van 6,25 ha aan Van den Briele & Hugenholtz
1993 39 ha van Anna's Hoeve overgedragen aan Gooisch Natuur Reservaat
1999 Landgoed Monnikenberg verkocht aan Gooisch Natuur Reservaat

1844: Bouw huis Anna's Hoeve door Gerard Vrolik, vernoemd naar zijn vrouw.

1898: Bouw villa Boschrand door Jacob Adriaan van Kretschmar van Veen naar ontwerp van A. van Mourik.

Einde 19e eeuw verbouwing Heidepark, gebouw kreeg een U-vorm en op plaats van de stal kwam een orangerie. De boerderij werd afgebroken en er kwam een nieuwe boerderij aan het grasland van de huidige Monnikenberg en een tuinmanswoning. De arbeiderswoningen bleven staan (in 1971 gesloopt).

1800

1836 -1837: Heideveilingen. Hierdoor ontstaan veel landgoederen aan de oostzijde van Hilversum.

1850

1848: H.A. Bake koopt Hoeve ter Heide (later Heidepark).

1843: Bouw Hoeve ter Heide door Van der Velde.

1900

1873 -1874: Aanleg Oosterspoorlijn, doorsnijding van laan en landgoed.

1922: Villa Boschrand wordt in gebruik genomen als sanatorium.

1946: Zusters Augustinessen van St. Monica betrekken villa Monnikenberg, de villa wordt verbouwd en vergroot (nieuwe vleugel, kapel met toren).

1971: Sloop villa Heidepark.

1974: Astmacentrum Heideheuvel op westzijde van Heidepark.

1950

2000

1900: bouw villa Monnikenberg.

1937: Villa Heidepark wordt hotel tot de 2de wereldoorlog.

1973: Aanleg snelweg A27.

1965: Bouw Diaconessenziekenhuis

1961: Verbouwing Boschrand tot revalidatiecentrum.

Opstallen

- 1 Tuinmans- / dienstwoning Heidepark
- 2 Villa / klooster Monnikenberg & sculptuur
- 3 Koetshuis
- 4 Boerderijencomplex met schuur

Landschappelijke elementen

- A Laan naar Anna's Hoeve
- B Laan naar Villa Monnikenberg
- C Verbindingsweg
- D Sterrenbos
- E Tuin
- F Beukenbos
- G Weides
- H Restanten Heidepark

Ons plangebied valt binnen de vroegere landgoederen en buitenhuizen van Heidepark, Monnikenberg en Boschrand. Binnen deze complexe structuur die in de tijd veranderd is van veengebied, heide, bouwlanden, bossen tot uiteindelijk een zorg landschap en landgoed. Het gebied heeft verschillende eigenaren gekend die allen hun eigen inbreng hebben geleverd aan de ontwikkeling van de omgeving. Deze ontwikkelingen zijn nog steeds in verschillende lagen van de tijd zichtbaar. Van het landgoed Heidepark zijn alleen nog enkele onderdelen herkenbaar maar van Monnikenberg is de hoofdopzet van weides, bossen, lanen en villa nog goed beleefbaar.

Hieronder staan de belangrijkste ruimtes, structuren en gebouwen uit verschillende tijdperiodes beschreven. Hierbij is een opdeling gemaakt in de opstallen en landschappelijke elementen.

3.1 OPSTALLEN

Binnen het plangebied zijn nog enkele prominente cultuurhistorische waardevolle gebouwen aanwezig..

3.1.1 Heidepark

Van het voormalige landgoed Heidepark is eigenlijk alleen nog een oude tuinmanswoning aanwezig. Deze staat nabij de entree van Heideheuvel aan het begin van de laan die naar Anna's hoeve leidde. Het boerderij complex (nr. 145 en 147) hoorde oorspronkelijk ook bij Heidepark, dit is nog duidelijk te zien aan de overeenkomstige detaillering van de beide gebouwen. Het boerderij complex staat beschreven onder 3.1.2 Monnikenberg.

Hieronder de beschrijving en waardering van de monumenten (verkort overgenomen van de site van de gemeente).

Tuinmans- / dienstwoning Heidepark
Soestdijkerstraatweg 131

Bouwperiode: Ca 1875-1885
Status: Gemeentelijk monument

Inleiding

Het landhuisje heeft oorspronkelijk waarschijnlijk gediend als tuinmans-/dienstwoning op het landgoed Heidepark,

waarvan hekpalen met deze naam bij het huis staan. Het van omstreeks 1875 daterende huis is gebouwd in een voor de bouwtijd karakteristieke, eclectische trant met onder meer de stilistische kenmerken van de Cottagestijl en de Neo-Gotiek en maakt deel uit van een reeks van villa's en landhuizen aan de Soestdijkerstraatweg.

Omschrijving van gebouw

Het huis staat met één bouwlaag onder met pannen gedekte, zadeldaken met een T-vormige noklijn. De gevels zijn opgetrokken in gepleisterde baksteen. De gevels zijn voorzien van s vensters, deels voorzien van luiken voor de onderramen. Het huis heeft een asymmetrische voorgevel. Links van het huis staan een stel hekpalen met 'HEIDE' en 'PARK' en een schuurtje, dat deels is opgetrokken in hout en deels in gepleisterde baksteen, en staat onder een met pannen gedekt zadeldak.

Waardering

Het huis heeft cultuurhistorische waarde als van woonhuizen aan het eind van de 19e eeuw.

◀◀ *Tuinmans-/dienstwoning*
◀ *Idem*

Het huis is van architectuurhistorisch belang vanwege de kwaliteit van het ontwerp en vanwege de voor de bouwtijd kenmerkende hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering.

Het huis heeft ensemblewaarde vanwege de sterke samenhang met het landgoed Monnikenberg en als een karakteristiek onderdeel van de bebouwing aan de Soestdijkerstraatweg.

3.1.2 Monnikenberg

Villa / klooster Monnikenberg

Soestdijkerstraatweg 151

Bouwperiode: oorspronkelijk 1900 in 1953 naar klooster

Architect: J.F. Klinkhamer & B. Quendag
Aannemer: J. Zielstra, 1900; Jong, Nic. de, Heymerink, 1953

Status: Gemeentelijk monument

Inleiding

Het in 1946 gevestigde Klooster 'De Stad Gods' van de zusters Augustinessen is gebouwd op het voormalige land-

goed Monnikenberg, op de plaats van de in 1900, naar ontwerp van architect J.F. Klinkenberg gebouwde villa Monnikenberg. De voor Hugo L.A. van den Wall Bake gebouwde villa werd in 1918, in opdracht van jhr. Henri Feith, verbouwd door de architect E. Verschuyt.

In 1953-1955 volgde een ingrijpende verbouwing en forse uitbreiding van de inmiddels vervallen villa. Deze werd uitgebreid met onder meer een kapel met toren, naar een ontwerp van de Utrechtse architect Nic. Jong. In 1958-'59 en 1974 werd het gebouw aan de noordwestzijde uitgebreid met een twee na elkaar gebouwde vleugels. Het gebouw is nog steeds in gebruik bij de zusters Augustinessen van St. Monica van het Convent Maria van Genade.

Omschrijving

Het uit meerdere onderdelen samengestelde kloostergebouw staat met een souterrain en twee bouwlagen onder een met riet gedekte kap, die is samengesteld uit schild- en wolfdaken. De gevels zijn

opgetrokken in gepleisterde baksteen, met natuursteen en schoon metselwerk. Het hoofdgebouw is aan de noordoostzijde verbonden met een vleugel, dat met twee bouwlagen staat onder een met riet gedekt schilddak.

Waardering

Het kloostergebouw heeft cultuurhistorische waarde als een bijzondere uitdrukking van een typologische ontwikkeling in de kloosterbouw en vanwege de bijzondere functie.

Het kloostergebouw is van architectuurhistorisch belang vanwege de kwaliteit van het ontwerp en vanwege de kenmerkende hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering.

Het kloostergebouw heeft ensemblewaarde vanwege de sterke samenhang met de omgeving waarin het staat en vanwege de historische en functionele samenhang met de overige gebouwen en objecten op het kloosterterrein.

◀◀ *Villa Monnikenberg, voorzijde*
◀ *Klokkentoren*

Sculptuur

Bij Soestdijkerstraatweg 151

Bouwperiode: 1950 - 1960

Architect: Zuster Van der Lee

Status: Gemeentelijk monument

Inleiding

In 1958 is aan de oostzijde van het kloostergebouw een sculptuur van de hand van de beeldhouwer Zuster Van der Lee geplaatst.

Omschrijving

Het sculptuur bestaat uit gemetselde en sculpturale onderdelen. De basis en de sokkel zijn vervaardigd van bakstenen van zeer uiteenlopend formaat en zijn gemetseld in een vrij, decoratief opgevat verband, dat terug is te vinden in enkele onderdelen van het kloostergebouw. Centraal staat de 'tronende'figuur van een bisschop, en aan de achterzijde de datum 7 mei 1958 draagt. Daarvóór zijn de overhoeks geplaatste, zittende figuren van een monnik (links) en een non (rechts) geplaatst. Aan de achterzijde bevindt zich

een groep bestaande uit een man en een vrouw en twee kleine kinderen.

Waardering

Het sculptuur heeft cultuurhistorische waarde als een bijzondere artistieke toevoeging aan het kloostercomplex.

Stalgebouw

Soestdijkerstraatweg 153-155

Bouwperiode: 1901

Architect: J.F. Klinkhamer & B. Quendag

Status: Gemeentelijk monument

Inleiding

Het stalgebouw verrees in 1901 op enige afstand van het huis. Het voormalige stalhuis is tegenwoordig in gebruik als particulier woonhuis.

Omschrijving

Het voormalige stalgebouw staat met een bouwlaag onder een met pannen gedekt, schilddak met twee schoorstenen van gepleisterde baksteen. De gevels zijn eveneens opgetrokken in gepleister-

de baksteen, ze bevatten recht gesloten gevelopeningen en staan boven een met een rollaag afgedekt trasraam van schoon metselwerk.

Links van de deuren is de gevel voorzien van een met luiken behangen venster met driedelig raam. Het rechter geveldeel bevat een venster, waarvan de onderramen zijn behangen met luiken en de bovenramen zijn voorzien van een roedenverdeling.

Waardering

Het voormalige stalhuis heeft cultuurhistorische waarde als een bijzondere uitdrukking van een typologische ontwikkeling van bijgebouwen op landgoederen. Het voormalige stalhuis heeft ensemblewaarde vanwege de sterke historische en functionele samenhang met het voormalige landgoed.

Boerderijencomplex met schuur

Soestdijkerstraatweg 145 (boerderij) en 147 (schuur)

Bouwperiode: 1843 en 1848

Type: Boerderij en schuur

Bouwperiode: 1950-1900

Architect: Jong, Nic. de, Heymerink

Status: Rijksmonument

◀◀ *Boerderijencomplex, voorzijde*
◀ *Idem, achterzijde*

Inleiding

Boerderij, hoofdonderdeel van het boerderijencomplex, gebouwd in de tweede helft van de negentiende eeuw in neoclassicistische stijl met vakwerkelementen, vrijstaand gesitueerd op grote afstand aan de noordzijde van de Soestdijkerstraatweg, aan de westzijde van een oprijlaan in een bosrijke omgeving, terwijl aan de achterzijde het bouwland ligt.

Schuur, behorende tot het boerderijencomplex, gebouwd in de tweede helft van de negentiende eeuw in neoclassicistische stijl met vakwerkelementen. De schuur is op kleine afstand aan de noordwestzijde van de boerderij gesitueerd. Enkele geveldelen zijn later vernieuwd.

Omschrijving

Boerderij, opgetrokken op een rechthoekige plattegrond met aanbouw aan de zuidwestzijde ter hoogte van een bouwlaag en een hoge kapverdieping onder met riet gedekt zadeldak met schoorsteen. De gevels zijn wit gepleisterd op een plint. De stolpvensters met luiken.

De symmetrische voorgevel bevat de ingangspartij in de in het midden gesitueerde aanbouw.

De schuur is opgetrokken ter hoogte van een bouwlaag en een kapverdieping op een rechthoekige plattegrond met aanbouw onder zadeldak, bedekt met pannen. Het voorste gedeelte van de in rode baksteen opgetrokken gevels is gepleisterd.

Waardering

De boerderij, het hoofdonderdeel is een voorbeeld van een boerderij in neoclassicistische bouwtrant met een rijke, in vakwerk uitgevoerde, detaillering, gebouwd in de tweede helft van de negentiende

eeuw en gesitueerd in een bosrijke omgeving met bouwland aan de achterzijde.

De schuur is van belang wegens voorbeeld van een schuur in neoclassicistische bouwtrant met een rijke, in vakwerk uitgevoerde, detaillering, gebouwd in de tweede helft van de negentiende eeuw en als onderdeel van het boerderijencomplex.

3.1.3 Overig

Net ten zuiden van het ziekenhuis aan Van Riebeckweg 101 staat een woning in het bos. De woning is opgetrokken op een rechthoekige plattegrond met een aanbouw aan de westzijde. Het gebouw bestaat uit één bouwlaag met pannen gedekt schilddak met schoorsteen. De gevels zijn vanaf de grond tot twee derde gemetseld en één derde grijs gepleisterd. Het houtwerk is donkergroen met gebroken wit geverfd.

De woning heeft geen bijzondere status of uitstraling maar sluit qua karakter en kleinschaligheid goed aan op het bos.

◀◀ *Boerderij, detaillering*
◀ *Woning op nr. 101*

3.2 LANDSCHAPPELIJKE ELEMENTEN

Zoals gezegd is de hoofdpzets rondom villa Monnikenberg nog goed leesbaar en terug te vinden in zijn omgeving. Onderdelen die hier naar voren komen zijn natuurlijk de villa zelf met het stalhuis en landschappelijk gezien de bospartijen met sterrenbos, lanen, Monnikenwater en de open weides richting de villa.

Van het vroegere Boschrand en Heidepark zijn voornamelijk nog enkele “restanten” van het vroegere verleden te herkennen. Voorbeelden hiervan zijn stukken beukenbos, lanenstructuren, vijver en enkele paden.

3.2.1 Lanen en verbindingen

Enkele (vroegere) belangrijke verbindingen en daarmee laanstructuren zijn nog te herkennen. Deze lanen bestaan hoofdzakelijk uit beuken. De belangrijkste twee verbindingen zijn vanaf de Soestdijkerstraatweg richting Anna's Hoeve en villa Monnikenberg.

De eerste lijn liep van het hart van Heidepark aan op Anna's Hoeve. Dit pad is op de topografische kaart nog goed te herkennen maar is sterk gefragmenteerd zowel de laan als de verbinding. De onderbrekingen worden gevormd door de open ruimte en hekwerk rondom het astmacentrum, de weide naast het ziekenhuis en spoorlijn. Ondanks de onderbrekingen en verschillende karakters (landgoed en recreatiegebied) van beide gebieden blijft het een belangrijke vroegere hoofdverbinding tussen de beide landgoederen.

Een andere belangrijke verbinding en die nog goed zichtbaar is, is de laan naar de villa Monnikenberg. Deze is nog aanwezig en beplant, weliswaar deels jong beplant. De weg liep vroeger door. Deze lag tussen het veld en achter de villa richting Engeland (zie ook kaart 1900). Een deel van het verdere verloop van de oude laan is nog terug te vinden in de noordoost hoek van het plangebied en langs de begraafplaats.

Aan deze laan bevindt zich ook het boerderij complex. Deze was rond 1890 (zie kaartbeeld) ruimtelijk en functioneel verbonden aan de laan, vanaf de laan had men zicht op en toegang tot de boerderij. In de huidige situatie is dit nog te herkennen aan een oude groep bomen.

Andere paden of delen van paden zijn nog te herkennen bijvoorbeeld een doorgaande weg parallel aan de toegangsweg naar villa Monnikenberg. Dit moet een belangrijke weg zijn geweest aangezien deze vanuit Soestdijkerstraatweg helemaal doorliep naar Engeland en Wildenburg. De gronden waren toentertijd ook eigendom van de fam. Van den Wall Bake. De weg liep in 1850 nog aan beide zijden verder door als verbindingsweg. In de huidige situatie is deze niet meer belangrijk als doorgaande verbinding en als zodanig bijna niet meer te herkennen.

Enkele korte verbindingen in de vorm van laanstructuren en paden zijn nog te herkennen zoals een dubbele beuken laan

◀◀ Laan naar Anna's Hoeve
◀ idem

◀◀ Laan naar Monnikenberg
◀ Laanstructuren vml. Heidepark

aan de westzijde van het astmacentrum en een enkele bomenrij aan de noordzijde. Deze haakse lijnen komen nog voort uit de tijd van Hoeve ter Heide. Naast de bovenstaande beukenlaan is ook nog een oude eikenlaan te herkennen uit dezelfde tijd.

Ook bijvoorbeeld het pad met bomen aan de westzijde van het veld bij villa Monnikenberg ligt nog op dezelfde plek. Hetzelfde geldt voor veel bospaden.

3.2.2 Bospartijen

Het bos is gevarieerd. Het is in verschillende tijdsperiodes en met verschillende soorten beplanting beplant. Er zijn er enkele bospercelen die opvallen.

Eén daarvan is het sterrenbos ten zuiden van de villa Monnikenberg. Dit bos is aangelegd op één van de iets hogere stukken (+ 8,2m NAP) van het gebied. Om deze heuvel lagen paden met haaks daar op bospaden die naar één centraal punt leiden, de "top". Hierdoor ontstaat een

stervormig padenstelsel. Dit bosgebied is goed te herkennen op de kaart van 1933. In de huidige situatie is het bos doorsneden met A 27 en de paden lopen hierop dood. Maar de paden liggen nog herkenbaar op dezelfde plek. De paden worden niet begeleid met bomenrijen waardoor ze niet bijzonder opvallen. Wat wel opvallend is, is dat de paden relatief vlak en rechtlijnig zijn in een heuvelachtig gebied. De latere spontaan ontstane bospaden wijken hierop af, deze liggen bochtig tussen de heuvels door.

Aan de noordzijde vlak naast de villa Monnikenberg is nog een tuin/parkachtige inrichting aanwezig. Het bos is kleinschalig en besloten ingericht met rododendrongroepen, solitaire bomen en een fijnmazige padenstructuur. De paden verbinden een hoge en een lage plek. Het laagste punt is een vijver met o.a. cipressen. Op het hoogste punt (+ 10,3m NAP) stond vroeger de koepel van Bake, een uitzichtpunt over de vroegere heidegronden.

Nog een opvallend bosperceel is de monocultuur van beuken die in een grid geplaatst zijn. Dit type bos bevindt zich voornamelijk aan de zuidzijde van de vroegere villa Boschrand maar op meerdere plekken komt dit bos type terug.

◀◀ *Pad vml. sterrenbos*
◀ *Beukenbos*

◀◀ *Tuin bij villa Monnikenberg. laagte*
◀ *idem, hoogte*

3.2.3 Ruimtes

De meest opvallende ruimte reeks zijn de weides achter de villa Monnikenberg. De ruimtes maken samen het zicht op de kerk mogelijk. Midden op de zichtas ligt de Monnikenplas. De ruimtes zijn in de tijd wat nauwer geworden door de ontwikkeling van het bos en groei aan de randen. De weide nabij de villa is het oudst en bestond al voor 1873. Deze lager gelegen gronden werden al in de tijd van Heidepark gebruikt als bouwland en waren later nog steeds in gebruik voor het verbouwen van voedsel voor de zusters. Het tweede veld meer naar het westen is tussen 1920 en 1933 aangelegd toen de positie van de villa zich “verzelfstandigde”. Het zicht op de kerk was toen niet volledig. Midden in de ruimte stond een clumb (groep bomen).

Enkele ruimtes van Heidepark zijn nog (minimaal) te herkennen. Eén daarvan is de vijver die voor de villa lag. Deze is nog aanwezig maar is door heester beplanting

◀ Ruimtes achter villa
Monnikenberg:
Huidig zicht op kerk

3.2.4 Reliëf

Het natuurlijke reliëf heeft in veel gevallen gezorgd voor het ontstaan van de verschillende landgoedonderdelen. Zoals het ontstaan van uitzichtspunten op hogere delen (Koepel van Bake en sterrenbos), het bouwen van de villa's op de midden hogere delen en bouwlanden en weides op de lagere delen. Deze opbouw is nog steeds te herkennen.

rondom de woningen niet meer zichtbaar. De bocht in de Soestdijkerstraatweg (hetzij in afgezwakte vorm) is nog aanwezig. Ook zijn rondom de vijver enkele oude (opvallende) solitaire bomen. De open landschappelijke ruimte tussen de voormalige villa en boerderij is ook nog leesbaar. De dicht gegroeide ruimte is te herkennen aan de vegetatie. Op de plek waar het vroeger open was is volgroeid met kers. Daarnaast wordt een deel van de vroegere ruimte gebruikt als grondopslag.

◀◀ Zicht op villa
◀ Gazon achter villa

Zoals uit de beschrijving blijkt heeft het gebied een rijke historie. Hierbij zijn veel sporen van Boschrand en landgoed Heidepark verloren gegaan, maar van villa Monnikenberg is de hoofdropzet nog goed terug te vinden. Aanbevolen wordt om in het masterplan de zichtbare elementen van verschillende tijdslagen en verbindingen op te nemen en eventueel te versterken of te gebruiken. De hoofdropzet van Monnikenberg en de huidige en vroegere verbindingen kunnen aanleidingen zijn om het gebied te verankeren in zijn omgeving. Vanuit cultuurhistorie en landschap zijn er enkele aanbevelingen op het masterplan. Hieronder een beschrijving per onderwerp.

4.1 OPSTALLEN

In de huidige situatie zijn nog een aantal opstallen die behouden blijven binnen het masterplan, bijvoorbeeld landhuis, de boerderij en de tuinmanswoning. Daarnaast staat op het huidige terrein van het ziekenhuis nog een compacte woning in het bos. Deze woning wordt behouden

in één van de patio's van het ziekenhuis. Verder kan onderzocht worden of de tuinmanswoning niet een specifiekere plek kan krijgen in de plannen, qua zicht vanaf de weg als functionaliteit in de toekomst.

4.2 LANEN EN VERBINDINGEN

Vroeger waren de landgoederen goed onderling met elkaar verbonden, wegen en lanen liepen van het ene landgoed over in het andere. Het functionele belang was groot, de eigenaren hadden samen een eigen netwerk van wegen. In de huidige situatie is het gebied erg versnipperd. Er zijn veel verschillende eigenaren die elk hun gebied afzetten met hekwerken. Daarnaast zorgt de infrastructuur voor een meer geïsoleerd ligging van het gebied.

Met het masterplan wordt een grote stap gezet om het gebied weer tot een eenheid te smeden. De laanstructuren worden weer opgepakt en weer met elkaar verbonden door hekwerken te verwijderen en lanen aan te helen. De

verbinding met Hilversum wordt sterk verbeterd.

Aanbevolen wordt om te onderzoeken of de vroegere hoofdverbindingen tussen de landgoederen nog kunnen worden hersteld. Dit zijn lijnen die verschillende grote bospercelen en onderdelen met elkaar kunnen verbinden en recreatief een interessant netwerk kunnen vormen voor Hilversum. Dit zijn de verbindingen naar Anna's Hoeve (A, zie blz.28) en Groenendaal (B&C) en mogelijk ook richting het oosten over of onder de snelweg door (B&C).

Daarnaast kunnen bij verdere detaillering van het plan de paden en lanen van het gebied zelf een sterke eenheid gaan vormen.

Een voorbeeld kan zijn het herstellen van de vroegere ruimtelijke en functionele relatie van het boerderijcomplex. Dit kan door de het zicht op en verbinding met de boerderij vanaf de laan weer te herstellen, zodat de relatie tussen villa Monnikenberg en de boerderij sterker wordt.

4.3 BOSPARTIJEN

De bospercelen zijn vroeger aangeplant voor de houtproductie, maar zijn uitgegroeid tot een gevarieerd bos met natuurwaarde. Bossen die specifiek voor de bosbouw geteeld zijn en die uitstraling nog hebben, bijvoorbeeld het Douglasbos, hebben vanuit cultuurhistorie minder waarde.

Het bos vormt één grote eenheid van het plangebied met zijn omgeving. Maar binnen deze eenheid is ook verscheidenheid aanwezig, percelen die meer opvallen zijn: het voormalige “sterrenbos”, de tuin en het beukenbos. Deze variatie zorgt voor een specifieke meerwaarde die eigen is aan een landgoedomgeving.

Het masterplan kan hierop inspelen door weer gebruik te maken van de historische padenstructuur van onder andere het “sterrenbos” of door de tuin (behorend bij de villa) als bijzonder rustpunt in het bos te maken.

4.4 RUIMTES

De vroegere ruimtes maakten relaties tussen verschillende gebouwen en landgoedonderdelen zichtbaar. Het masterplan speelt hierop in door gebruik te maken van de centrale ruimte reeks achter de villa Monnikenberg. Deze wordt weer doorgezet richting Hilversum annex aan deze nieuwe open ruimte worden woningen gepland. Gelet moet worden dat de nieuwe bebouwingclusters niet de overhand gaan vormen van de ruimte, met andere woorden het ruimtelijk gaan winnen van de open ruimte.

Aanbevolen wordt om de zichtlijn richting de kerk te verduidelijken. Hiertoe kunnen enkele bomen (coniferen) achter de villa verwijderd worden en de bosrand iets terug gelegd worden zodat er beter zicht is op de kerk en villa.

Aan de voorzijde van de villa bevindt zich een grasveld omzoomd met rododendrons en enkele solitaire bomen. Hier ligt het stalgebouw achter een bospartij. Aanbevolen wordt om een

doorzicht te maken tussen het grasveld en stalgebouw.

Ook kan de ruimte en verbinding voor het boerderijcomplex weer deels teruggebracht worden zodat deze royaler in de ruimte ligt en niet meer op een grondwal en hekwerk uitkijkt.

4.5 RELIËF

Het natuurlijke reliëf heeft in veel gevallen gezorgd voor het ontstaan van de verschillende landgoedonderdelen. Bij verdere ontwikkeling kan hierop ingespeeld worden zoals het maken van natte heide velden rondom de Monnikenplas of het aanleggen van de verschillende bostypen.

BIJLAGE

LITERATUURLIJST EN BRONNEN

Boeken

Oorden van schoonheid : buitenplaatsen en landgoederen in Hilversum

Coops, Ton (eindred.) ; Branger, Joop en Paepe, Eddie de (red.)
Hilversum : Uitgeverij Verloren Hilversumse Historische Kring 'Albertus Perk'

Oases van Rust
Begraafplaats bij de Stad Gods
Kees van Aggelen
Hilversum, 2010

Anna's Hoeve : klein gebied, groot verhaal
K. van Aggelen,; S. Koopman, ; I. Marx-van Daal
Hilversum :Verloren, cop. 2004
Een uitgave van de Vereniging tot behoud van Anna's Hoeve en omgeving, ter gelegenheid van haar twintigjarig jubileum.

Anna's Hoeve : de historische ontwikkeling van een natuur- en recreatiegebied
C. van Aggelen
Hilversum : Vereniging tot behoud van Anna's Hoeve e.o. 1989.

Artikelen/ rapporten

Grondtransactie in het Gooi rond 1840
C. van Aggelen
Tussen Vecht en Eem, nr 4, december 1990

De Monnikenberg
Klooster De Stad Gods
C. van Aggelen
Tussen Vecht en Eem, nr 4, december 1994

Hilversum laat je niet het bos insturen : de betekenis van de cultuur-historische landschappen van Hilversum
K. Aggelen en F. Repko(tekst)
Hilversum : Hilversumse historische kring Albertus Perk, 1998

De Monnikenberg : Geschiedenis van het klooster De Stad Gods
C. van Aggelen
Eigen Perk, uitgave van de Hilversumse historische kring 'Albertus Perk', 1990/3

De boerderijen bij landgoederen in Hilversum
E. van Mensh
Tussen Vecht en Eem, nr 3, 2003

Bouwhistorische verkenning
Soestdijkerstraatweg 147-147, Hilversum
GVB architecten, ir. H.F. Götz
November 2008

Briefkaarten

Archief provincie Noord-Holland

Kaarten

Verschillende topografische kaarten

Archieven

Provincie Noord-Holland
Streekarchief Gooi en Vechtstreek

Internet

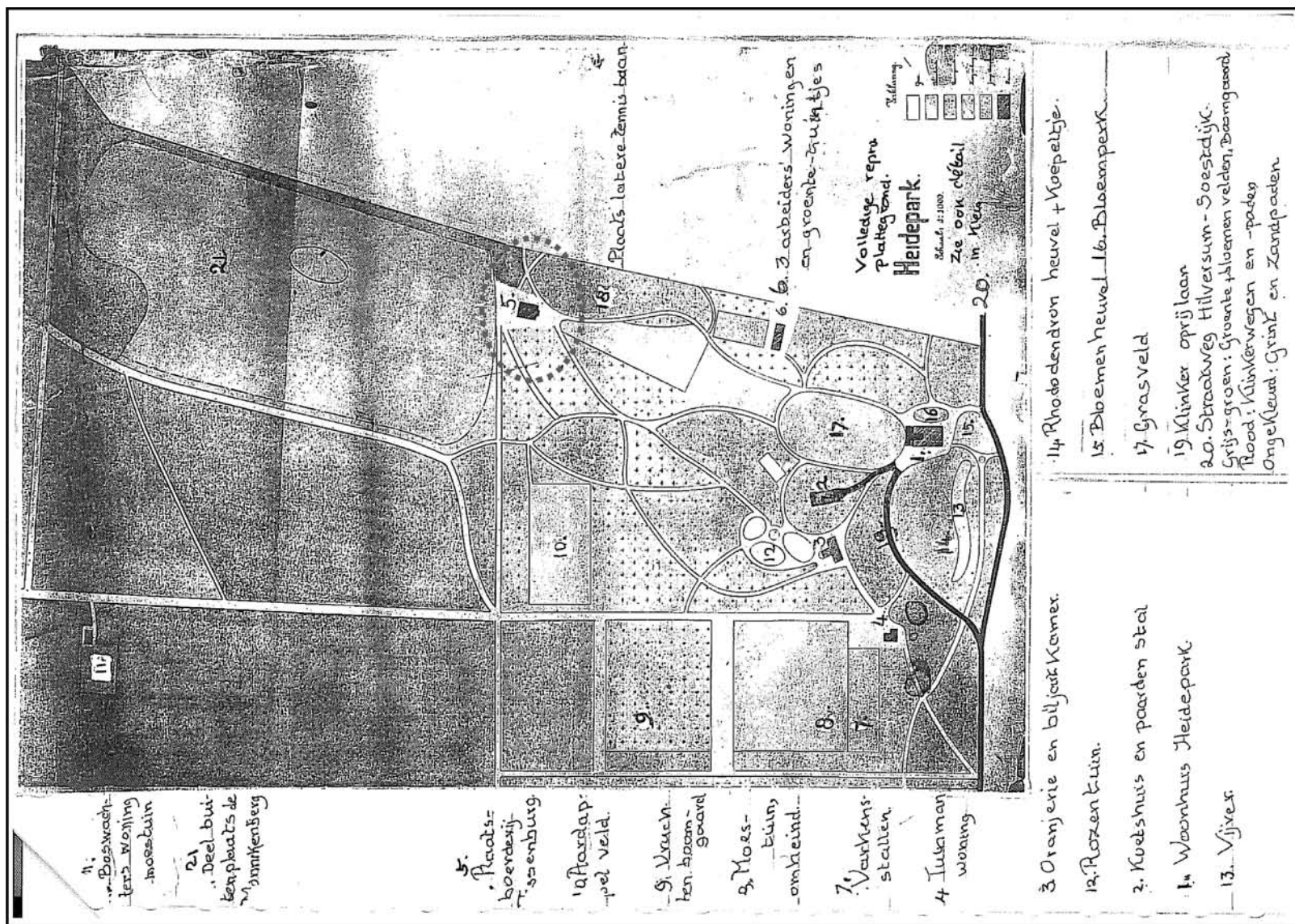
Gemeente Hilversum
<http://hilversum.nl>

<http://watwaswaar.nl>

BIJLAGE

SITUATIE HEIDEPARK 1920-1940

AFBEELDING C5 Overzicht buitenplaats Heidepark ten tijde van de familie Kretschmar van Veen, ca.1920/1940. Al het getekende, uitgezonderd de open grasvlakte (nr.21) met het Monnikenwater, behoorde in deze tijd blijkbaar nog tot de gronden van Heidepark. De boerderij wordt hier genoemd Essenburg hetgeen de naam betreft van de toenmalige pachtboer. Men heeft niet de moeite genomen om de schuur naast de boerderij in te tekenen. Deze bestond al wel maar was voor deze prent waarschijnlijk niet van belang. [archief fam.Kretschmar van Veen 18]

BIJLAGE

RECENTE GRONDOVERDRACHT

RECENTE GRONDOVERDRACHT

De congregatie Zusters Augustinessen van Sint Monica, wonende op het landgoed “De Monnikenberg” beseffen zich aan het eind van de tachtiger jaren van de 20e eeuw dat de populatie veroudert en prognosticeert dat er geen nieuwe zusters meer zullen toetreden. Er is geld nodig om de nadagen van deze groep te accommoderen. De congregatie besluit, op advies van hun adviseur en een makelaar, dat verkoop van (een deel of meerdere delen) van het onroerend goed een oplossing kan zijn.

Van den Bruele & Hugenholtz uit Utrecht is bereid om als vastgoedontwikkelaars deze financiering te leveren en sluit op 18 januari 1991 een optieovereenkomst met de congregatie m.b.t. een perceel, totaal 6,25 ha., gelegen op het meest oostelijk deel van het landgoed met een ‘ontsluiting’ naar de Soestdijkerstraatweg. De verwachting daarbij is dat dit deel van het landgoed te zijner tijd binnen wat men zou kunnen noemen de stedelijke contouren van Hilversum zal worden opgenomen en daarmee ontwikkeld zou kunnen worden, waarmee de zusters een

proportionele opbrengst van dat deel grond tegemoet kunnen zien.

Van den Bruele & Hugenholtz is op de hoogte van het feit dat de Stichting Gooisch Natuurreservaat (GNR) een verbinding wil maken met de natuur van de Utrechtse Heuvelrug en omdat het landgoed zich ook ten oosten van de A27 uitstrekt, is het daarvoor de geëigende plaats. Door verkoop aan het GNR van dat deel van het landgoed bereiken de zusters twee dingen: 1. dat deel van het landgoed krijgt een (semi-)openbare, maatschappelijke functie en 2. het GNR zal nimmer bezwaar maken tegen het opnemen van bebouwingsmogelijkheden op het deel dat in optie aan Van den Bruele & Hugenholtz is uitgegeven waarmee de bebouwing van dat deel en daarmee de meeropbrengst voor de zusters dichterbij komt. Van den Bruele & Hugenholtz brengt de partijen, de Zusters en GNR bij elkaar.

Het landgoed “De Monnikenberg” wordt in 1996 op verzoek van GNR opgenomen in het door Rijk en Provincie vastgestelde

“Begrenzingsplan aankoopwaardige terreinen”, waarmee het landgoed voor GNR aankoopwaardig werd.

Op 18 november 1998 zijn de Stichting Zusters Augustinessen van Sint Monica met de Stichting Gooisch Natuurreservaat overeengekomen tot overdracht van circa 42.25 ha van het Landgoed “De Monnikenberg” met opstellen, percelen bos, grasland en tuingrond. Daarbij is onder meer bepaald dat het beheer gericht zal zijn op de instandhouding van “De Monnikenberg” als landgoed, dat het landgoed een rol kan spelen in de realisatie van een ecologische verbindingszone tussen de natuurgebieden van de Utrechtse Heuvelrug en het Gooi en dat beide partijen niet vrijwillig zullen medewerken aan de aanleg van op- en/of afritten van de rijksweg A27 of de aanleg van een spoorwegstation op het landgoed. Ook is overeengekomen is dat GNR nimmer bezwaar zal maken tegen het opnemen van bebouwingsmogelijkheden op circa 6,25 ha van het landgoed dat in optie is uitgegeven aan Van den Bruele & Hugenholtz. De verkoop werd in augustus 1999 geëffectueerd.

In het Streekplan Gooi & Vechtstreek van oktober 1998 is van het landgoed “De Monnikenberg” de 6,25 ha (in optie bij Van den Bruele & Hugenholtz) binnen de contour stedelijk gebied opgenomen. Als gewenste ruimtelijke structuur is op de streekplankaart de toekomstige ontwikkeling van een bedrijfstereinlocatie – regionaal/lokaal opgenomen. In de toelichting van het plan is als beleidsstandpunt de ontwikkeling van 6,25 ha bruto bedrijventerrein (netto 5 ha) ten behoeve van hoogwaardige activiteiten geformuleerd. Daarbij valt volgens het plan te denken aan de multimediasector en ondersteunende activiteiten en de hightech industrie (kennisintensieve activiteiten) en research en development activiteiten (meestal gelieerd aan de multimediasector). In het plan is opgenomen dat binnen de stedelijke contour de verdere verstedelijking dient plaats te vinden met inachtneming van de stedenbouwkundige structuur van het stedelijke gebied. Ook in het in 2007 vastgestelde Streekplan Noord-Holland Zuid is in deze ontwikkeling voorzien.

In de Beheervisie en Beheerplan 2010-2019 van GNR is de gewenste ontwikkelingsrichting van het bij GNR in eigendom zijnde deel van het landgoed Monnikenberg opgenomen. Daarin worden de cultuurhistorische waarde, alsmede de cruciale rol van het landgoed binnen de ecologische verbindingszone De Groene Schakel tussen Sticht en Gooi volledig recht gedaan. Hierin is uiteraard geen rekening gehouden met de ontwikkelingsmogelijkheid op de 6,25 ha van HPG Hilversum BV. omdat dit terrein buiten de beheervisie en het beheerplan valt.

In 1992 wordt het optierecht overgedragen van Van den Bruele & Hugenholtz aan Hugenholtz Property Group, dat uiteindelijk de 6,25 ha van de Zusters aankoopt in een van haar vennootschappen genaamd HPG Hilversum BV. De eigendomsoverdracht vindt plaats op 3 juli 2000.

In 2005 sluiten de gemeente, het ziekenhuis Hilversum, het astmacentrum Heideheuvel

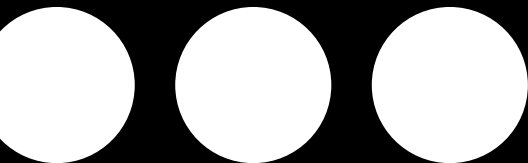
en HPG een convenant waarin onder meer wordt verwoord dat zij het verouderde bestemmingsplan wil wijzigen voor het gebied dat globaal wordt begrensd aan het noorden door de spoorlijn Hilversum, ten oosten door de A27, ten zuiden door de Soestdijkerstraatweg en ten westen door het Oosterend, kortom het voormalige Heidepark, Boschrand en Monnikenberg. De grondeigenaren Ziekenhuis Hilversum, Astmacentrum Heideheuvelen HPG Hilversum BV, spreken jarenlang over vele varianten en samenwerkingsvormen tot dat na diverse fusies etc. de partijen heldere ideeën hebben voor de toekomst. De namen van de grondeigenaren zijn nu verankerd in nieuwe rechtspersonen t.w. Ziekenhuis Hilversum wordt Tergooiziekenhuizen en Astmacentrum Heideheuvel wordt Merem. HPG Hilversum en GNR blijven onveranderd eigenaar. In 2010/2011 maken de vier voornoemde partijen gezamenlijk het Masterplan Monnikenberg dat op 4 april 2011 aan de gemeente wordt aangeboden als onderlegger voor een nieuw vast te stellen bestemmingsplan.

© Dit werk is auteursrechtelijk beschermd.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever en Bosch Slabbers Tuin- en Landschapsarchitecten B.V. (hierna: "Bosch Slabbers").

Bosch Slabbers heeft bij haar werkzaamheden de zorgvuldigheid in acht genomen die van haar kan worden verwacht. Aan de getoonde informatie in deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend. Op onze werkzaamheden zijn de voorwaarden van toepassing zoals vastgelegd in De Nieuwe Regeling 2005 (DNR 2005).

Bosch Slabbers heeft met zorgvuldigheid de beelden in deze publicatie geselecteerd. Het kan voorkomen dat niet alle rechthebbenden van de gebruikte beelden zijn achterhaald. Belanghebbenden worden verzocht contact op te nemen met Bosch Slabbers.

bosch slabbers

1e Sweelinckstraat 30

2517 GD Den Haag

T 070 3554407

F 070 3061618

den-haag@bosch-slabbers.nl

www.bosch-slabbers.nl

